Over de beteekenis van het middel voor het doel

Clara Wichmann

Mei 1920

Het is zoo langzamerhand gebruikelijk geworden om al degenen, die eraan hechten, dat een strijd voor een edel doel ook met edele middelen gestreden worde, ervan te verdenken, dat zij dit doen terwille van hun arme ziel, dat het voor hen erom gaat om toch vooral hun handen schoon te houden, dat zij hun eigen particuliere zuiverheid stellen boven de verlossing der menschheid.

En daarom wordt het tijd om eens nadrukkelijk te zeggen, dat het hierbij volstrekt *niet* gaat noch gaan moet om subjectieve angstvalligheid, maar om inzicht in de objectieve beteekenis van het middel voor het doel. En pas wanneer men dit weerlegd heeft, pas wanneer men heeft aangetoond dat een doel kan worden bereikt onverschillig welk middel men ervoor gebruikt - dan pas kan men zeggen, dat men met deze waarschuwing heeft afgerekend.

Iedere daad, die een mensch, een groep, een partij, een klasse doet, drijft dien mensch, die groep, die partij of die klasse een bepaalde richting uit. Was het een daad, die het aanvankelijk-gestelde doel onwaardig was, dan wordt hij daardoor van den weg naar dat doel afgedreven en een anderen kant uitgestuwd. Honderden malen is dit in de geschiedenis gebleken en toch schijnt iedere generatie het opnieuw te moeten leeren. Waarom?

Omdat men er aldoor opnieuw van uitgaat, dat het zoo innig verlangd gevolg wel langs mechanischen weg te bereiken is: men moet daartoe bepaalde hinderpalen uit den weg ruimen en zijn geweten geweld aandoen - goed, men doet het. De een doet het gemakkelijk, den ander kost het zwaren strijd - en hij ziet niet, dat hij, door dat geweten in zichzelf te vermoorden, en nog meer door te propageeren dat zijn geheele richting achteloos zij tegenover het middel juist de beste krachten daarin verstikt en de slechte wakker roept. Zeker, het geweten is niet onfeilbaar, het geweten kan door allerlei tradities zijn beinvloed, het geweten kan onontwikkeld zijn en zich vergissen; maar nog veel meer kan zich vergissen een verstandelijk-mechanistische redeneering, die meent met ”maatregelen” alles te kunnen bereiken en de innerlijke, zedelijke krachten en conflicten niet telt. De heele historie doet de heillooze gevolgen zien van het transigeeren met het geweten, terwille van het afdwingen van het doel.

Aldoor opnieuw is dit de tragedie geweest, dat menschen *van hun edel doel afgedreven werden* juist teen zij, om dit te eerder te bereiken, de schuld op zich gingen nemen van het aanvaarden van middelen, die het doel onwaardig waren. Geen ijle ethiek is dit, maar de meest aantoonbare realiteit. Het doel is niet onafhankelijk van het middel, en het middel niet van het doel, omdat iedere daad haar eigen gevolgen meebrengt. Daarom zijn niet zij de utopisten, die langs den weg van den strijd tegen iederen vorm van wapengeweld het militarisme willen teniet doen, doch zij die, terwille van een later-verdwijnen daarvan, voorloopigwillen een nieuwen vorm van militarisme, en die daarmee moeten aanvaarden, onverbiddelijk, opnieuw een militaire organisatie met dwang en tucht en gezag-van-boven-af, opnieuw bloedvergieten en oorlogsindustrie, opnieuw krijgslist en allerhande bedrog, opnieuw het wekken van velerlei ruwe en anti-sociale driften, opnieuw het bovendrijven van de rucksichtslosen - altemaal machten, die strekken om het militarisme weer te bestendigen en dus opnieuw strijd ertegen zullen noodig maken.

Niet alleen de wil tot dwang valt op het oogenblik in ons allen te bestrijden, maar ook het *geloof* in dwang.

Want dit geloof is er nog - lang nalevende traditie uit vroeger tijdperken - hoewel de economisch-sociale ontwikkeling al meer andere middelen voor den bevrijdingsstrijd schept. De verdedigers van het kapitalisme en van het gezag handhaven zonder schroom het geweld, den laster enz. als strijdmiddel; maar bij een gansch ander doel: dat van de zelfbevrijding der uitgebuiten, past ook een gansch ander middel: past als mid del al wat die bevrijding onmiddellijk bevorderen kan.

In de plaats van de oude ”waapnen der barbaren” hebben de hedendaagsche arbeidsverhoudingen zelf gebracht de veel hooger staande strijd- en bevrijdingsmiddelen van de werkstaking, en van de individueele en massale dienstweigering; strijdmiddelen, die het kapitalisme als stelsel treffen in zijn hart en tegelijkertijd beteekenen

een zich-ontworstelen aan den geest der kapitalistische maatschappij.

De vraag is dus, op wat voor middelen men zijn propaganda wil instellen: op die welke dwingen tot het prijsgeven van iets van het edelste in het nagestreefde doel, of op die welke rechtstreeks dat doel voorbereiden. En wanneer men dien tweeerlei weg realiseert, dan zal het blijken dat de laatste tevens de meest practische is. Omdat de dwang inderdaad een zeer gebrekkig middel is. Omdat men b.v. de voedselvoorziening in revolutionaire tijden heel wat beter verzekert door organisatie der landarbeiders zoo dat dezen in staat zijn die zelf te regelen, dan door strafbedreigingen tegen onwillige boeren.

Wie het doel wil, moet ook het middel willen. Juist. Maar niet met ieder middel is een doel te bereiken. Zeer nauwkeurig bedenke men integendeel, of een voorgesteld middel tot het doel henen leidt - of ervan af.

Niet terwille van de gewetens van enkelen dus, maar terwille van de groote en uiterst ernstige belangen der zaak waarvoor men strijdt, is het geboden, nauwgezet te zijn ten opzichte van de strijdmiddelen.

nl.anarchistlibraries.net

Clara Wichmann
Over de beteekenis van het middel voor het doel
Mei 1920

Bevrijding

a-bieb.nl